

תוכן עניינים

4	מבוא	
5	פרק תאורטי	1.
5	הגדרות משפטיות, חברתיות ופמיניסטיות לאונס	1.1
5	בין הגדרות משפטיות לחברתיות ביחס לתופעת האונס	1.1.1
6	תיאוריות הסבר לשכיחות תופעת האונס מאז ועד היום	1.1.2
7	נקודות מבט פמיניסטיות ומיניות על תופעת האונס	1.1.3
8	נקודת מבטה של הנאנסת	1.2
8	השפעות של מקרה האונס על חייה של הנפגעת	1.2.1
9	הנאנסת והחברה	1.2.2
10	מצבה הנפשי של הנאנסת	1.2.3
11	אונס בחברה הישראלית	1.3
11	השיח הישראלי על תופעת האונס	1.3.1
12	התמודדות נפגעים ונפגעות עם אונס בישראל	1.3.2
13	מגמות עכשוויות בשיח המיני בחברה הישראלית	1.3.3
15	שיטות מחקר	2.
15	כלי המחקר	2.1
15	שדה ומשתתפות המחקר	2.2
17	הליך המחקר וניתוח הממצאים	2.3
17	אתיקה	2.4
18	ממצאים	3.
18	רקע התקיפה	3.1
20	נקודת מבטה של הנפגעת	3.2
21	היבטים רגשיים בהתמודדות נפגעת האונס	3.3
22	היבטים חברתיים בהתמודדות נפגעת האונס	3.4
25	דיון וסיכום	4.
25	סיכום הממצאים	4.1
25	דיון בממצאים	4.2
27	סיכום והצעות למחקרי המשך	4.3
29	מקורות	5.
33	נספחים	
33	נספח א': העדויות שנתחו לטובת המחקר	

מבוא

הספרות המדעית והאקדמית מגדירה אונס בתור תקיפה מינית הכוללת יחסי מין (חדירה של איבר, או חפץ, באיבר אחר) הנעשית בכפייה. האונס נחשב לאחד ממעשי האלימות העתיקים ביותר באנושות, שגם היום, נוכח ושכיח בכמעט כל חברה בעולם, לרבות בתרבויות המערביות (Berko et al., 2010). בעוד שהאונס במציאות המערבית הנוכחית מעלה תהיות רבות ותיאוריות רבות הנוגעות למניעי אנשים, תחום מחקרי חשוב לא פחות, עוסק בחוויית והתמודדות הקורבנות, לרוב נשים, עם האירוע שחוו.

בעבודת מחקר זו אבקש להתמקד בחוויה זו, תוך התעמקות בהשפעות החברתיות והפסיכולוגיות שלה. החוויה החברתית נחשבת לאחת התופעות המרכזיות במציאות חייה של הנאנסת. כך למשל, התופעה החברתית של 'האשמת הקורבן', מתארת מצד אחד, מציאות יום יומית של אי לגיטימציה חברתית והעלאת ספק מתמיד במניעיה של הקורבן. מצד שני, היא גם מתארת מציאות וסולם ערכים חברתי, המבטא את יחסה המורכב של כל חברה, ובוודאי של החברה הישראלית, כלפי אונס בכלל, ועליונות וחוסר שוויון מגדרי בפרט (דנציג-רוזנברג ופלג, 2020). במישור הפסיכולוגי, אונס כבר מוכר כיום כגורם ישיר לתופעה פוסט-טראומטית מורכבת, הדורשת טיפול ותקופת שיקום ממושכת. גם לגורמים פסיכולוגיים אלו מונעים, בין היתר, מגורמים חברתיים (כמו האשמת הקורבן המובילה להאשמה עצמית), המקשים על הקורבן לתפקד במהלך שגרת יומו, המשפיעים בתורם על עולמו החברתי של הנאנס, או הנאנסת (לביא וברום, 2018).

באמצעות ניצול של מאגר 'אחת מתוך אחת', המציג את סיפוריהן של נשים שביקשו לחשוף את עולתן ולהוסיף לחזק את התזה החשובה הקובעת כי כלל הנשים הינן נפגעות פגיעה מינית, כתופעה נרחבת ותרבותית בחברה הישראלית, אבקש בעבודת מחקר זו ללמוד על מציאות חייהם של קורבנות אונס, במישור החברתי והפסיכולוגי, וכך אוכל להוסיף לידע האקדמי הקיים, ולהשמיע את קולם ואת קולן של הנפגעות, תוך התמקדות במקרה הישראלי. זאת כדי להבין את שאלת המחקר: **'כיצד חווית האונס משפיע על הקורבן מבחינה פסיכולוגית וחברתית במהלך חייו?'**

לשאלת מחקר זו, הוגדרו שתי השערות מחקר עיקריות, אשר ייבחנו במסגרת המחקר האיכותני. השערת המחקר הראשונה קובעת כי הקורבן חווה קשיים חברתיים כמו התבודדות, ניכור חברתי, וקשיים בתחום הזוגיות. ואילו השערת המחקר השנייה קובעת כי הקורבן חווה קשיים פסיכולוגיים הנובעים מהפרעת דחק פוסט טראומטית מורכבת.

כדי לבחון את השערות מחקר אלו, עבודת מחקר זו תיפתח עם פרק סקירת ספרות, אשר ידון בהקשר התיאורטי והמשפטי, ובתיאוריות פמיניסטיות העוסקות באונס ותפיסתו בחברה המערבית, יתמקד בתפיסת האונס מצד הנפגעות, ברמה החברתית והרגשית, ולבסוף יעסוק בהקשר הישראלי שעבודת מחקר זו תתמקד בו. בהמשך עבודה זו, יוצגו פרטי המחקר (פרק שיטות המחקר) והממצאים. זאת כדי לדון במשמעותם ולסכמם, עם סיום עבודת המחקר.

1. פרק תאורטי

עבודת המחקר התיאורטי אשר תוצג במסגרת פרק זה, תתחלק לשלושה חלקים, וזאת כדי לשמש בסיס תיאורטי ואמפירי לשאלת המחקר אשר הוצגה במבוא, ואשר תיחקר במסגרת המחקר האיכותני (אשר פרטיו יוצגו בפרק הבא, פרק שיטות המחקר). בחלק הראשון, אתמקד בחלק התיאורטי בהבנת תופעת האונס, תוך בחינה של מאפיינים משפטיים ותיאוריות חברתיות, ונקודות מבט מיניות ופמיניסטיות, המסבירות את מקומה של תופעת האונס בחברה האנושית. בחלק השני, אתכנס לשאלת המחקר באמצעות בחינה של חווית האונס מנקודת המבט של הנאנסת (ואף הנאנס), והאופן שחוויה זו משפיעה על מצבה החברתי והנפשי שלה. בחלק השלישי והאחרון, אתמקד בהיבטים אלו, תוך בחינה של תופעת האונס בהקשר הישראלי, השיח הישראלי בנושא, והתמודדות נפגעים ונפגעות אונס במדינת ישראל.

1.1 הגדרות משפטיות, חברתיות ופמיניסטיות לאונס

1.1.1 בין הגדרות משפטיות לחברתיות ביחס לתופעת האונס

תופעת האונס, נחשבת בעיני רבים לאחת הדוגמאות החשובות ביותר לאופן שבו חוק והאופן שבו החוק השתנה, מבטאים במידה רבה את רוח התקופה, ובעיקר את היחסים המגדריים אשר התקיימו באותה עת (דנציג-רוזנברג ופלג, 2020). כך למשל, משפטית, בעוד שכיום תופעת האונס נחשבת לתקיפה מינית כנגד האישה (או הגבר) נגדה בוצעה העבירה, בעבר היה נהוג לבחון משפטית את עברת האונס כעברת 'רכוש', אשר מבוצעת כלפי אב הבית או המשפחה (אב, בעל), אשר אותו היה נדרש לפצות על פגיעה בנכס משפחתי, אשר שוויו היה תלוי בגילה ובבתוליותה (סיגל ודוידוביץ', 2007). לחלופין, עברת האונס נחשבה לעברה דתית, הפוגעת בטוהר (purity) של האישה ושל האונס גם יחד, ועל כן, בתור כזו, נחשבת לעברה של האונס ולעיתים אף יותר, של הנאנסת (כפי שעדיין נהוג כיום במספר מדינות בלתי מערביות) (Berko et al., 2010). עם פתיחתה של המאה העשרים, ערך השוויון החל לעצב מחדש את התפיסה החברתית הנוגעת לאונס, כאשר האישה להיתפס כאדם עצמאי, שאיננו חייב להיות קניינו של גבר כזה או אחר, וכי הפגיעה המינית בה, אינה מהווה פגיעה בכבודו. לחלופין, עברת האונס הפכה לעברה אשר מבוססת על סוגית 'ההסכמה', אשר בוחנת את האופן שאירוע האונס נעשה בניגוד לרצון הנאנסת (או הנאנס), ותוך הפרת ריבונותה של האישה על גופה ועל יכולת הבחירה שלה (סיגל ודוידוביץ', 2007).

מתוך ראייה זו, מבחינה משפטית, עברת האונס לנחשבת למעשה אלימות, המתמקד בעברות הגופניות אשר אדם עושה על אחר, המשתלבת עם הפגיעה הנפשית (גוף ונפש), אשר ניזוקים בצורות שונות (כמו פגיעה בכבודה של האישה, פגיעה במעמדה החברתי). על כן, עיצוב החוק המשפטי הינו השתקפותה של התפתחות ערכיה המגדריים של החברה (Moor, Ben-Meir, Golan-Shapira &